

עין יצחק

פינת ההלכה של ערב שבת
מאת מרן הראשון לציון
הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א
בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' וישב תשע"ט | גליון מס' 112

כתיבה ועריכה: הרב יצחק קורלנסקי, הרב מרדכי גור

מתי זמן הדלקת נר חנוכה?

מצוות נר חנוכה - בהדלקה או בהנחה? | האם ניתן להדליק מפלג המנחה? | מדוע אין מדליקים בבין השמשות? | האם מדליקים בשקיעה או בצאת הכוכבים? | מתי מדליקים במוצ"ש?

(הובא בב"י סי' תערב) כתבו שאפשר להדליק נר חנוכה כבר מפלג המנחה, שהוא מבעוד יום, שעה ורבע קודם צאת הכוכבים, וכשם שבערב שבת יכולים לקבל שבת מפלג המנחה, לעשות קידוש ולאכול, כן לענין הדלקת נרות חנוכה מפלג המנחה, וביארו כי מה שאמרו "משתשקע החמה" זהו עיקר זמן ההדלקה. וסברתם היא, שלא מסתבר שחכמים עשו ב' זמנים של הדלקת נרות חנוכה: זמן אחד בערב שבת, שהוא כבר מפלג המנחה, וזמן אחר לשאר ימות החול, אלא אמרו תמיד זמן אחד, ולכן גם בשאר ימות השבוע אפשר להדליק כבר מזמן פלג המנחה.

לעומתם, הרמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה ה"ה) כתב שאין מדליקים נר חנוכה קודם שתשקע החמה, ולא לפני כן, וכן דעת בעל הלכות גדולות (הל' חנוכה דכ"ה ע"ד) ועוד ראשונים. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תרעב ס"א), שלכתחילה אין להדליק קודם שתשקע החמה, אלא עם סוף שקיעתה, לא מאחרים ולא מקדימים, אך כתב שמי שהוא טרוד או אנוס או שנמצא בבית הכנסת, יכול להדליק מפלג המנחה בברכה, בתנאי שיתן שמן עד שידלק חצי שעה אחרי צאת הכוכבים, 'עד שתכלה רגל מן השוק'.

הדלקה בצאת הכוכבים

מה שאמרו בגמרא "משתשקע החמה", היינו סוף השקיעה, כגון שאם השקיעה בשעה 16:40, הרי שסוף השקיעה הוא בערך בשעה 17:00. מדברי הרמב"ם הנ"ל שכתב "עם שקיעתה", משמע שזמן ההדלקה בדיוק בשקיעה, וכלשון הברייתא "משתשקע החמה", וכך גם דעת עוד ראשונים, שזמן ההדלקה מיד בשקיעה. לעומת זאת דעת הרבה ראשונים שזמן ההדלקה הוא מסוף שקיעת החמה, שהוא צאת הכוכבים, בערך עשרים דקות לאחר השקיעה, וכן כתבו התוספות (מנחות כ ע"ב, זבחים נו ע"א). וכיוצא בזה אמרו בגמרא (תענית יב ע"א) כל תענית שלא שקעה עליו חמה, לא שמיה תענית. אדם שקיבל עליו תענית במנחה של ערב התענית, ולא אמר מפורש שמקבל עליו להתענות עד אמצע היום, וכן בתעניות ציבור, צריך לצום עד סוף הצום, ומה שאמרו שלא שקעה עליו חמה, הכוונה לסוף השקיעה, דהיינו צאת הכוכבים, ומעשים בכל יום שבסיום הצום מחכים לזמן צאת הכוכבים, כי מהשקיעה עד צאת

שאלה: מתי הזמן הנכון ביותר לכתחילה להדליק נרות חנוכה? לפני שקיעת החמה? בזמן שקיעת החמה או לאחריה, דהיינו בצאת הכוכבים?

מצוות נר חנוכה - בהדלקה או בהנחה?

תשובה: הגמרא (שבת כב ע"ב) דנה אם 'הדלקה עושה מצוה' או 'הנחה עושה מצוה', כלומר האם המצוה מתקיימת בהדלקת הנרות, וצריך להקפיד שבשעת ההדלקה הנרות ראויים לדלוק חצי שעה, או ש'הנחה עושה מצוה', ואפילו אם בשעת ההדלקה אין הנרות ראויים לדלוק חצי שעה, ובכל זאת החזיקו ודלקו חצי שעה, 'צא ידי חובה. ובגמרא (שבת כא) נחלקו האם 'כבתה - זקוק לה?' וצריך לחזור ולהדליק, או אין זקוק לה. לדעת רב ורבי יוחנן ורבי זירא ורב חסדא - 'הדלקה עושה מצוה', העיקר הוא שעת ההדלקה, ואם אחרי שהדליק טוב, כבתה - אין זקוק לה, וכך מסקנת הגמרא (כג ע"א), וכן פסק מרן בשו"ע (סי' תרעג ס"ב, וסי' תרעה ס"א) ש'הדלקה עושה מצוה', ואם כבתה - אין זקוק לה.

ובגמרא (שבת כא ע"ב) הקשו על הסוברים ש'הדלקה עושה מצוה' ולכן אם הנר כבה - אין זקוק לחזוק ולהדליק, שיש לכך סתירה מדברי הברייתא, שם מבואר ש'מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק', שהוא שיעור כחצי שעה (הרי"ף ט ע"א), ומשמע שהנרות צריכים לדלוק עד שתכלה רגל מן השוק, ואם כבתה זקוק לה, ואיך אמרו שאם כבתה אין זקוק לה? ומתרצת הגמרא שני תירושים: א. לעולם אם כבתה - אין זקוק לה, אינו חייב לחזור ולהדליק (אם היה ראוי לדלוק חצי שעה), ומה שאמרו "עד שתכלה רגל מן השוק", הוא לענין שאם לא הדליק בתחילת הזמן, יכול להדליק במשך כל החצי שעה. ב. מה שאמרו "עד שתכלה רגל מן השוק", הוא לענין שיעור השמן, שיתן בנר שיוכל לדלוק חצי שעה, אבל באמת אם כבתה אין זקוק לה.

האם ניתן להדליק מפלג המנחה?

מלשון הברייתא "שתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק", משמע שרק מהשקיעה אפשר להדליק, אבל קודם לכן לא. אולם הרשב"א (שבת כא ע"ב) והר"ן (דף ט ע"א מדפי הרי"ף) ורבי יצחק אבוהב

הכוכבים זהו זמן בין השמשות, ספק יום ספק לילה. וכן כתבו רבינו תם בספר הישר (ס"ס רכא), הגהות מרדכי (פ"ב דשבת רמז תנה), ספר המנהיג (הל' חנוכה סי' קמז) והטור (סימן תערב), וכן פסק מרן השלחן ערוך (שם ס"א), שזמן ההדלקה הוא מסוף השקיעה, דהיינו מצאת הכוכבים.

וכך דעת רוב האחרונים, הב"ח (סימן תרעב) שכתב כן בדעת מרן הבית יוסף שזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים. וכן כתבו בשו"ת כנה"ג (שם הגה"ט סק"א), מגן אברהם (סק"א), הפרי מגדים (א"א שם), אליה רבה (סק"א), תפלה לדוד (דף פד סע"א), חמדת ימים (חנוכה פ"א), מאמור מרדכי (סק"א), חיי אדם (כלל קנד אות יח), דרך החיים להגאון מליסא (אות ב), תוספת חיים (על ח"א שם אות כד), בן איש חי (וישב אות ז) וכף החיים (סק"ב) ועוד, כולם כתבו שהכוונה לצאת הכוכבים, וכך ההלכה למעשה. ולכן יש לעקוב בלוח השנה אחרי זמן זה, שבכל יום משתנה בערך בדקה.

מדוע אין מדליקים בבין השמשות?

בזמן 'בין השמשות', מהשקיעה עד צאת הכוכבים הוא ספק יום ספק לילה, וכאמור, לכתחילה אין להדליק נרות בשקיעת החמה אלא בצאת הכוכבים שהוא ודאי לילה, אלא אם כן הוא אנוס. ויש שואלים מדוע לא ניתן להדליק בבין השמשות, הרי מצוות הדלקת נר היא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. ולגבי ספירת העומר כתב מרן השלחן ערוך (סימן תפט ס"ב), שהמדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים, וכן ראוי לעשות. ומבואר מדבריו שמעיקר הדין ניתן לספור את העומר בבין השמשות, כי ספירת העומר בזמן הזה דרבנן, (תוספות מנחות סו ע"א). והתשובה היא, כי "שרגא בטיהרא - מאי מהני?!", [נר ביום - מה מועיל?!], וצריך שיהיה לילה ולכן לא מועיל להדליק בזמן בין השמשות.

דעת הסוברים להדליק בתחילת השקיעה

הרמב"ם (הנ"ל) כתב ש"מצות נר חנוכה עם שקיעתה", משמע שזמן ההדלקה בדיוק בשקיעה, וכן הסכים המרדכי (סוף פ"ב דשבת). וכן פסק הגאון מוילנא (סי' תרעב), וכן פסק הפרי חדש (שם) וכן פסק המשנה ברורה בביאור הלכה (שם) גם פסק כהגר"א. אלא שיש סתירה בדעת הגר"א, כי בביאורי הגר"א (יו"ד סי' רסו ס"ק יז) כתב שהברייתא שאמרה "מצות נר חנוכה משתשקע החמה", היא לדעת רבי יהודה, אבל אנו קיימא לן להחמיר כרבי יוסי, שזמן בין השמשות הוא כהרף עין לפני צאת הכוכבים, ולא כמו שכתב בהל' חנוכה. בספר תשובות והנהגות (ח"ב סימן שלד, שמב אות ג) מביא שמועה מחכם אחד שקיבל דור אחר דור, שבמקומו של הגאון מוילנא היו מדליקים בצאת הכוכבים. אבל בספר שערי רחמים על הגר"א (סי' קמג) וכן במעשה רב להגר"א (אות רלה) כתב שמדליקים בשקיעה. לכן ההולכים תמיד אחרי פסקי הגאון מוילנא, מדליקים נר חנוכה בדיוק בשקיעה, אולם אנחנו מדליקים בסוף השקיעה, בצאת הכוכבים, כדעת מרן השלחן ערוך, וכפי המנהג.

יש חכם אחד שמורה תמיד כדעת הרמב"ם, להדליק בשקיעה, וכן יש 'מקובל' אחד בירושלים שמורה כן על פי הקבלה, ואיך אינם חוששים לברכה לבטלה?! שכן לדעת רוב הראשונים והאחרונים, כל גדולי הדורות, מי שמדליק לפני צאת הכוכבים אינו עושה טוב והוא ספק ברכה לבטלה, אלא אם כן הוא אנוס, שבוה סומכים על

דעת הרשב"א והר"ן שאפשר כבר מפלג המנחה, הא לאו הכי זה ברכה לבטלה. ולכן יש להזהיר להדליק רק מצאת הכוכבים. וכך נהג הגאון החזון איש' להדליק כ-20 דקות אחרי השקיעה, וכך נהג גם האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור - שהיה גאון עצום בתורה, וכך נהגו רבים מעם ישראל, וכך יש להורות להדליק בצאת הכוכבים.

המנהג כהגאונים

בהדלקת נרות חנוכה אנו מדליקים בזמן צאת הכוכבים כפי שיטת הגאונים, כך המנהג מלפני כאלף שנה, ואף שמרן השלחן ערוך (סימן רסא ס"ב) פסק כשיטת רבינו תם, שזמן צאת הכוכבים הוא שעה ורבע אחרי השקיעה, ואין אנו ממתנינים לזמן זה, וכפי שכתב הגאון רבי יונה נבון בשו"ת נחפה בכסף (ח"א דקנ"ד ע"ג) וכן ובגט מקושר (דף ק"ח ע"ב), שהמנהג הקדום הוא כדעת הגאונים. משום שרק בדברים דאורייתא, כמו מוצ"ש ומוצאי יוה"כ, שהוא ספק כרת וסקילה, אנו מחמירים כדעת רבינו תם, אבל בשאר הדברים אין צריך לחוש לכך.

במוצ"ש חוששים לדעת רבינו תם, ואינו יחידי בדעה זו, ויש להקת ראשונים שסוברים כר"ת, ביניהם רב סעדיה גאון, רבינו האי גאון (הובא בארחות חיים הל' יוהכ"פ אות ג, דק"ד ע"ב), הראב"ד (הובא במגיד משנה פ"ה מהל' תענית ה"ה), הר"ז"ה (ריש ברכות, ובפרק ערבי פסחים ד"ה רב חיינא בר שלמיה), והרמב"ן (בתורת האדם בענין אבלות ישנה דפ"ד ע"ג), והרשב"א (ברכות ב ע"ב), הרא"ה (כו ע"א), הריטב"א הר"ן והמאירי (שבת לה), הרב המגיד (פ"ה מה' שבת ה"ד), אהל מועד (הלכות שבת דרך ב נתיב ז), הסמ"ג (עשין לב), הרוקח (סי' נא), הרא"ש (פ"ק דתענית סי' יב) ועוד. ויש מי שמנה שמונים ראשונים הסוברים כן, ועכ"פ ישנם עשרות ראשונים הסוברים כן. וכך פסק מרן השלחן ערוך (הנ"ל). ואם כי המנהג כדעת הגאונים, אבל במוצ"ש יש לחוש לכל אותם הראשונים שמי שעושה מלאכות עשרים דקות אחרי השקיעה, לפי כל הראשונים הללו הוא מחלל שבת, ולכן לחומרא, בענינים של כרת וסקילה, מחמירים כר"ת. אבל בנר חנוכה שהוא דרבנן ואינו איסור נוהגים כדעת הגאונים וכפי שפשט המנהג.

החזון איש כתב באגרותיו (ח"א סימן מא) שפשטה ההוראה בכל ישראל להחמיר כדברי ר"ת והיא הוראה מקויימת כמו מפי סנהדרי גדולה אשר בלשכת הגזית.

זמן הדלקת נרות במוצ"ש

יש שהעידו שהגאון החזון איש היה מדליק נרות חנוכה במוצ"ש, כרגיל, דהיינו עשרים דקות אחרי השקיעה, ומה שכתב לגבי חומרת ר"ת שהיא כמו הוראת סנהדרי גדולה, לפי דעתם הוא דיבר על חומרא אחרת, לענין קוצו של יו"ד.

בספר שלמי מועד (עמוד מה) הביא בשם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, וכן בספר פניני חנוכה (עמ' קנד) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שגם במוצאי שבת חנוכה יש להדליק נרות חנוכה בזמן צאת הכוכבים לשיטת הגאונים, דהיינו עשרים דקות אחרי השקיעה, ולא להמתין לזמן רבינו תם. וקשה מאד לסמוך על דבר כזה, ספק איסור כרת או סקילה. ומי שרגיל להחמיר תמיד כדעת ר"ת, גם במוצ"ש חנוכה ינהג כר"ת. וכך נהג הגרי"ז מבריסק, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' סב), וכן נהג האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג להדליק נר חנוכה במוצ"ש כפי זמן ר"ת.

"את כל הכח שיש לנו, נשקיע בתורה הקדושה"

דרשת מרן הראשון לציון שליט"א, יום ב' פר' וישוב, אור ל"ט כסלו תשע"ט, קרית-גת

כתיבה: הרב יצחק קורלנסקי

כבוד הרבנים הגאונים, וכו', כל אחד כפי כבודו וכפי מעלתו, קהל קדוש, מורי ורבותי.

ללמוד תורה בכל המצבים:

בשבת הקרובה אנחנו נקרא פרשת וישב, "וישב יעקב בארץ מגורי אביו". רש"י (בראשית לז ב) הביא: ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. במדרש (בראשית רבה פד ג) כתוב את זה בגירסא מעט אחרת: אמר השטן להקב"ה, לא דיין לצדיקים בשכר שמגיע להם לעתיד לבוא, והם רוצים גם פה בעוה"ז לישב בשלוה?! קפץ עליו רוגזו של יוסף.

צריך להבין, יעקב אבינו ביקש לישב בשלוה? צריך לשבת וירא מנוחה כי טוב? רוצה לנוח? מ'שוט בארץ ומהתהלך בה? לאכול מפריה ולשבוע מטובה? זה מה שביקש יעקב אבינו?! הרי הוא היה עמוד התורה! 'וישכב במקום ההוא' (בראשית כח יא), מביא רש"י שרק במקום ההוא שכב, אבל ארבע עשרה שנה שהיה בבית שם ועבר, אם היה רוצה לישון היה מנמנם על הסטנדר או על השולחן. כזו התמדה! יעקב אבינו, עמוד התורה. אז מה ביקש יעקב לישב בשלוה, לנוח?! לא זה הפירוש.

יעקב אבינו ביקש לישב בשלוה כדי ללמוד תורה ביישוב הדעת. הוא ידע כמה התורה שלנו צריכה העמקה, כמה צריך להעמיק בהלכה, כמה צריך להעמיק בתורה, להקיף את כל התורה. התורה היא 'ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים' (איוב יא ט). הוא ביקש לישב בשלוה, כדי שיוכל ללמוד תורה ביישוב הדעת - קפץ עליו רוגזו של יוסף. הקב"ה בא לרמוז שצריך ללמוד תורה תמיד, בכל המצבים, גם כשיש לך צרות, קפץ עליך 'רוגזו של יוסף', באים עליך כל מיני עיתונאים וכיו"ב ועושים כל מיני דברים, גם במצבים הקשים ביותר, צריך לשבת ולעסוק בתורה. זה מה שמסמל לנו יעקב אבינו. "ביקש יעקב לישב בשלוה", אפילו שלא יכול לישב בשלוה, אפילו הכי יושב ועוסק בתורה.

האננם התורה מתשת כוחו של אדם?

הגמ' (סנהדרין דף כו ע"א, וכן במדרש שהש"ר ה' יד) אומרת: מאי דכתיב (ישעיה כח כט) 'הפליא עצה הגדיל תושיה' - זו התורה הקדושה, התורה מתישה כוחו של אדם. אדם שלומד תורה הוא נהיה חלש, אלו דברי הגמרא. בואו ונראה אצל יעקב אבינו - שהיה עמוד התורה, וארבע עשרה שנה ישב ועסק בתורה, מי לנו גדול ממנו שהוא שלמד תורה - בואו נראה אם הוא היה חלש או לא היה חלש. התורה מספרת (בראשית כט י"א) שיעקב אבינו הגיע לבאר, המתין לרחל, והנה רחל באה עם הצאן וכולם מתעכבים. מה אתם מתעכבים? ביטול תורה! מה זה?! ממתנים שיבואו כל הרועים, יש 'אבן גדולה על פי הבאר' וצריכים להזיז את האבן, אנחנו לא יכולים לבד. הם היו כמה רועים, לפנייהם אבן גדולה, כמו בכותל המערבי. לא חבל על הזמן?! ביטול תורה! אתם מחכים?! 'ויגל את האבן מעל פי הבאר' אומר רש"י ממדרש רבה (בראשית ע"ב, קה"ר ט ויא), כאדם שמעביר פקק מעל צלוחית. זה גיבור חיל! אתם יודעים מה זה? אבן שכל הרועים מתאספים יחד כדי להזיז אותה, והוא בא ביד אחת מזיז את האבן, כמו פקק מעל צלוחית. הוא היה גיבור! והרי הוא למד תורה, והתורה מתישה כוחו של אדם, לאיפה זה הלך?! אתה רואה בדיוק הפוך. הוא למד תורה ונשאר גיבור חיל. לכאורה זה לא מובן.

ותירה מכך, כשהגמרא רוצה לשבח את התורה, מה תגיד הגמרא? 'גדולה תורה שנותנת חיים לעושיה', 'אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד'. ומה הגמרא אומרת? מי שלומד תורה - נהיה חלש! התורה מתישה כוחו של אדם! אז מי ילמד תורה?! מי רוצה להיות חלש?! רוצים להיות חזקים, רוצים להאריך ימים ושנים. אז הגמרא מביאה שבח על התורה - שהאדם נהיה חלש?!

יתירה מכך, הגמרא (כתובות סב ע"א) מספרת על רבי אבהו שהיה הולך בדרך ונשען על שני שמשים, מימינו ומשמאלו, הוא לא היה זקן הרבה, אבל נשען עליהם. היו באיזה מקום והיתה שם אמת המים, ורב אבהו הבחין בכך והקפיד אותם מעל אמת המים, שלא יפלו לתוך המים. זה גיבור חיל! אדם שלוקח שני שמשים (אולי הם היו שמשים...)

ומקפיד אותם, צריך להיות גיבור. ומי זה רבי אבהו? אחד מגדולי האמוראים שלנו, בודאי כולו בתורה, והרי התורה מתישה כוחו של אדם, והאיך זה שכך קפץ יחד עם שמשיו?! מהיכן היה לו הכח הזה? וכי הוא לא למד תורה?! לא מובן.

איך תש כוחו של ריש לקיש כאשר חזר בתשובה?

ועוד, כולם מכירים את הגמרא (בבא מציעא פד ע"א) על ריש לקיש שהיה ראש השודדים, היה חילוני גמור, (בודאי הצביע ל'יש עתיד'...), הוא ראה את רבי יוחנן מעבר אחד של נהר הירדן, והוא היה בעברו השני, התפעל מיופיו וקפץ מעבר אחד של הנהר לעבר השני, אמר לו רבי יוחנן: 'חילך לאורייתא!'; אתה כזה גיבור חיל, לקפוץ מעבר לנהר?! תעביר את הכוח שלך לתורה! אתה יודע מה זה התורה שלנו?! 'מתוקים מדבש ונופת צופים'. התחיל להסביר לו מה זה התורה שלנו. ה'אור החיים' הק' כותב (פר' כי תבא) שאם היו בני אדם יודעים ומרגישים בעריבות ומתיקות טוב התורה, היו משתעגים ומתלהטים אחריה, ולא היה שווה בעיניהם כל הון שבעולם. הוא הסביר לו מה זה התורה שלנו והחזיר אותו בתשובה. לא היה צריך סמינר 'ערכים', לא היה צריך שום דבר. במקום הוא חזר בתשובה, וקיבל עליו עול תורה.

וכשרצה לקפוץ בחזרה כבר לא יכל. אומר רש"י: כיון שקיבל עליו עול תורה - תש כוחו, שהתורה מתישה כוחו של אדם. לא מובן. בשלמא אדם שיושב ולומד, במשך השנים הוא לא ישן טוב, לא אוכל טוב, לא שם לב על עצמו, אתה יכול לומר שתש כוחו, נהיה חלש, אבל כאן שום דבר לא למד עדיין, לפני חצי שעה קפץ מעבר לעבר, היה גיבור חיל, עכשיו קיבל עליו עול תורה, הוא לא יכול לקפוץ בחזרה?! מה פירוש הגמרא הזו?! התורה מתישה כוחו של אדם - כשהוא לומד, כבר משקיבל עליו עול תורה?!

מכח קושיות אלו צריך לומר שאין הפירוש כפשוטו, שאדם שלומד תורה נהיה חלש, זה לא נכון. הגמרא מספרת על רב פפא - שהיה מגדולי האמוראים - שהיה גיבור חיל, היה בריא בשר. על כמה אמוראים הגמרא מספרת שהיו לוקחים מטבע ומקפלים אותו בידם. מי יכול לעשות דבר כזה כיום, לקחת מטבע ולקפלו?!

הט"ז (אהע"ז סי' כה) הביא את הפסוק (תהילים קכו ב) 'שוא לכם משקימי קום, מאחרי שבת, אוכלי לחם העצבים', מה פירוש הפסוק הזה? הוא אומר כך: יש אנשים שהולכים לישון מאוחר, בשעה שלוש, וקמים בשבע, ישנים בקושי 4-5 שעות, מגיעים אח"כ לכולל ללמוד, לומדים ונרדמים, הם הלכו לישון מאוחר. או יש כאלו שהולכים לישון מוקדם, בשעה 12, אבל קמים בשעה 4-5, באים לכולל ללמוד, קוראים תוספות ולא מבינים, קוראים עוד פעם ועוד פעם, יקח להם אולי שעה שלימה(!) להבין תוס'. אבל אם היו עירניים וישינים טוב, בתוך רבע שעה היו מבינים את דברי התוס'. אדם שקם מוקדם או ישן מאוחר - העייפות שלו לא נותנת לו להבין טוב. אומר הט"ז, 'שוא לכם משקימי קום' - אלו שקמים מוקדם, או 'מאחרי שבת' - אלו שישנים מאוחר מידי. אדם צריך לישון טוב וצריך לאכול טוב. ובפרט אברך, בן תורה, בחור ישיבה, צריך לשים לב לשמור על הבריאות שלו.

אז זה לא הפירוש של הגמרא שהתורה מתישה כוחו של אדם ו'פסיק רישא' שמי שלומד תורה נהיה חלש, זה לא נכון, אלא הפירוש הוא כך: אדם שיודע את הערך של התורה, כמה התורה היא חשובה בעיניו, שזה העיקר שלנו - את כל הכוח שיש לנו הוא משקיע בתורה. כל מה שיש לו כח, הוא מתאמץ ומשקיע בתורה, יש חכמים, רבנים, שכאשר יושבים ולומדים ומתעייפים, מה הם עושים? מניחים רגליהם בקערת מים, או כמו שיש סיפורים על רבני מרוקו, כל מיני טעדיקי שאם נרדמים - מיד מתעוררים.

מרן האבא זצ"ל, לפני 40-50 שנה היה לו במגירות שוקולד מריר, זה מעורר את האדם. בשעה 2 בלילה, כשכולם ישנים, הוא רוצה ללמוד, אבל יש לו עייפות, לוקח קוביית שוקולד, שיש בזה קופאין, וזה מעורר. הרבנית, האמא ע"ה, ידעה שזה מזיק לו לבריאות, הייתה מחביאה לו אותם... לבסוף הוא החביא את זה בין הספרים... הוא חיפש טעדיקי כיצד להמשיך ללמוד. אתה עייף? בסדר, לך לישון. לא! בליל שבת הוא היה יושב ולומד, פתאום אני רואה אותו עומד, שאלתי אותו: 'אבא

תשב, למה אתה עומד? – "אני מרגיש עייפות, נופל עלי שינה ואני רוצה ללמוד". אבל אתה עייף, אז תלך לישון! ... לא! כל הכח שיש לו, מתאמץ, עושה כל טצדקי כדי ללמוד תורה. זה הפירוש שהתורה מתישה כוחו של אדם. כל הכח שיש, אדם שם את זה בתורה ולא בדברים אחרים.

כשמסקרן – לא מתעייפים!

משל למה הדבר דומה: ילד קטן חוזר מבית הספר, מהתלמוד תורה, ההסעה כנראה לא הגיעה באותו יום, יום חמסין, חם, הולך ברגל עם הילקוט הכבד. מגיע הביתה, כולו מזיע ומתנשף, זורק את הילקוט, ואני והנער להשתטח. אחרי חצי דקה באה אמו ואמרת לו: 'בני, אין לי לחם לארוחת צהריים, רד רגע למכולת ותקנה לי לחם'. – 'אמא, אני לא יכול, את רואה איך אני מתנשף, איך אני מזיע?!'. רבותי, הוא משקר? הוא לא משקר! באמת, אתה רואה כולו מזיע ומותש. אחרי מספר שניות שומעים אמבולנס מתחת בית שלו. תראו את הילד הזה, עם כל מה שהוא עייף, הוא קופץ מיד רץ לחלון לראות מה זה אמבולנס!!! (אם הוא גר בכני ברק הוא ירד למטה לבדוק מה זה האמבולנס...). אבל הוא עייף באמת! הוא לא שיקר! רואים שכולו מזיע. אבל זה מסקרן אותו! זה מעניין אותו! אז כל שארית הכח שיש לו, הוא נותן את זה לקפוץ לראות מה הדבר הזה.

כך אנחנו צריכים להסתכל על התורה שלנו. התורה צריכה לסקרן אותנו! לעניין אותנו! מה הדין בדבר הזה, זה מותר או אסור?? יש בזה בורר? יש בזה מוקצה? מותר לומר לגוי? מה מברכים על זה? ברכה ראשונה, ברכה אחרונה, מה המחלוקת שיש? התורה שלנו מעניינת אותנו, אז כל הכח שיש לו, אפילו שהוא עייף. מה, אתה עייף?! אבל זה מעניין אותך! וגם כשאדם עייף, כמה שיכול, כמה טצדקי, הוא עושה כדי שיוכל לשבת וללמוד תורה. זה הפירוש שהתורה מתישה כוחו של אדם.

יעקב אבינו שמר על עצמו, ונשמרתם מאד לנפשותיכם, אדם חייב לשמור על עצמו, חייב להתחסן, וכל מה שצריך לעשות. לפי ההלכה אדם צריך לשמור על עצמו, אבל הוא שומר את כח שלו לעת הצורך. כשהיה צריך - 'ויגל את האבן מעל פי הבאר'. זה לא שיעקב אבינו היה חלש. הוא לא היה חלש. הוא למד בישיבת שם ועבר ארבע עשר שנה ושמר על עצמו.

אומרים, בעיקר האשכנזים, שרבי חיים מוואלזין הוא הקים את עולם הישיבות, אני חושב שזה לא מדויק, שם ועבר הקימו את עולם הישיבות! ... כבר אז היתה ישיבה קדושה, וגם אברהם אבינו, וישבו ונסקו בתורה. יש ספר 'יוסף בחירי', הוא עשה מחקר וגילה דבר שלא ידענו אותו, שלמרן ה'בית יוסף' היתה ישיבה בצפת, והיו לו שבע מאות תלמידים בישיבה (הוא לא הגיע לפוניבז', כנראה לא היו שם 'מחבלים'...). שבע מאות תלמידים בצפת! תמיד היו ישיבות בעם ישראל, ישבו ועסקו בתורה.

יעקב אבינו למד ושמר על עצמו. אדם חייב לשמור על עצמו. כשהוא שומר על עצמו, הוא יכול להאריך ימים, עוד ללמוד תורה, עוד לקיים מצוות. כי 'במתים חופשי', כל יום שהוא חי, הוא יכול עוד לעסוק בתורה ובמצוות, לחבר ספרים, לזכות את הרבים. וזה הפירוש: יעקב אבינו, למרות שהיה לומד תורה, היה לו את הכח. רבי אביהו היה אמורא גדול, בודאי, והיה לו כח, ולכן קפץ עם השמשים שלו, ריש לקיש הבין מהי התורה, ואמר: לא חבל?! אני אקפוץ עכשיו חזרה ואאבד את הכח שלי?! צריך להשקיע כח לדבר כזה?! אני משאיר את זה ללימוד התורה! ריש לקיש יכל לקפוץ. לפני חצי שעה הוא קפץ מעבר לעבר. מה זה תש כוחו?! אלא הוא חשב טוב, כל כך התורה חשובה - כל הכח שיש לי אשקיע את זה בתורה! זה המוסר השכל שאנו לומדים מהפרשה שלנו, על יעקב אבינו. כל הכח שיש לנו, נשקיע את זה כולנו בתורה הקדושה.

חשיבות הלימוד אליבא דהילכתא

הגאון רבי זלמן, בעל שו"ע הרב ובעל ה'תניא', האדמו"ר הראשון מליובאוויטש, כולם רואים מהספרים שלו - אנחנו יודעים, קראנו ושמענו - כמה הגדלות שלו בתורה, פשוט את כל הכח שלו נתן בתורה.

שו"ע הרב, 'קונטרס אחרון' שכתב, הם דברים נפלאים. תראו בספרי האחרונים מביאים "כך פסק הגאון רבי זלמן", "כך פסק בשו"ע הרב", כולם מזכירים אותו. שו"ת 'צמח צדק' מליובאוויטש, שו"ת גדול בהלכה, 'שערי הלכה ומנהג', כמה כרכים, דברים נפלאים, אנחנו מביאים אותם בספרים שלנו 'ילקוט יוסף' ומזכירים אותם כסדר. הם שמו מעינים בעיקר בלימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא.

חשוב מאד הלימוד אליבא דהילכתא. רואים את זה אצלם, מה הם למדו? למדו ש"ס, למדו גמרא, אבל אחר כך העבירו את זה ללימוד ההלכה בעומק העיון. לא סתם לעשות טבלאות, זה אומר כך וזה אומר כך. יש אנשים שככה לומדים. הם מגיעים להיבחר ברבנות הראשית, ולפי התוצאות אני מרגיש מי זה שנבחר לפנינו, לפי מה שהוא כותב, שהוא עושה איזה טבלה. ככה לא לומדים! התורה שלנו זה לפלפל. למה רש"י כך סובר? למה חלקו עליו התוספות? למה כך פסק השו"ע? למה ככה סבר הרמ"א? כל דבר ודבר לדון ולהעמיק. מה הגדר של המלאכה הזו? למה זה כך וזה כך? כשלומדים את הדברים בעיון, זה אחרת לגמרי, מגיעים ל'אליבא דהילכתא' בצורה נכונה.

מציינים כאן כעת את הגאולה שהיתה ב"ט כסלו. אני זוכר את זה עוד כשהיינו ילדים קטנים, היינו גרים בירושלים ליד שיכון חב"ד. אני זוכר את הנחת אבן הפינה, כשעוד לא היה שום דבר, אנחנו היינו הבניין האחרון ברחוב, ובאו לשם תלמידי חכמים גדולים. ובתחילה, כשעדיין לא היה מניין ספרדי, מרן זצ"ל היה מתפלל יחד איתם, ואח"כ הקימו לו מניין ספרדי. הספרדים היו מתפללים מוקדם, בשעה 6, מנין פועלים. מרן הוא לא פועל, הוא הלך לישון מאוחר, בשעה 3, הוא יכול לקום בשעה שש! ואצל חב"ד היו מתפללים יותר מאוחר והיה מתפלל איתם, גם בשבתות.

כשהיינו מסיימים את הלימוד בתלמוד תורה בשעה מוקדמת, (אז לא היה כמו היום, שהילדים לומדים עד שעה מאוחרת, 5-6), מה נעשה אחה"צ? בפרט בקיץ שהיום ארוך, מרן היה שולח אותנו, כל הבנים ללמוד בחב"ד. היינו לומדים שם חת"ת (ח-ומוש, תהילים, תניא), והיו עושים שם גם התועודיות... אחר כך הלכנו ללמוד בישיבות. אבל עכ"פ למדנו והתפללנו שם וראינו אותם. מי זה היה הגאון רבי שלמה יוסף זווין, היה חסיד ליובאוויטש, היה גאון עולם, הוא הוציא את הספרים 'אנציקלופדיה תלמודית', הביא שם כל הדקדוקים. הגאון רבי חיים נאה (אומרים 'שיעורי רבי חיים נאה', הוא לקח את השיעורים הללו מהספרדים, רק הוא חיזק אותם), היה גאון עולם. מרן כתב עליו במקום אחד "ידיד נפשי", למרות שהיה פער גדול ביניהם בגילאים, אבל התורה קישרה ביניהם. היו שם גדולי עולם, רבי גרשון חזן, רבי דב אליעזרוב, ועוד. הצד השווה שבהם, שהם למדו אליבא דהילכתא. זה מחזק אותנו, כל אחד ואחד יתחזק ללמוד מרבותינו, מגדולי הרבנים שהזכרנו, ללכת בדרך של לימוד ההלכה.

"מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה" (ברכות ח ע"א). לא ארבע אמות של פלפול, אלא ארבע אמות של הלכה! גם כשמפלפלים, אבל אח"כ להגיע להלכה, לברר מה ההלכה? למה כך נפסק? כתוב "תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", אומרת הגמרא: (ברכות נו ע"א) "אל תקרי מורשה אלא מאורשה". אנחנו מאורשים לתורה, אנחנו החתן והתורה היא כמו כלה. אומר רבינו האריז"ל, איך אנחנו מאורשים לתורה? 'הלכה' ו'הכלה' הם אותן אותיות בחילוף ה'כ"ף וה'למ"ד. אם לומדים הלכה למעשה - אנחנו מאורשים לתורה, אבל אם לומדים גמרא לבד, בלי הלכה, הלכה למעשה - זה עדיין בפגישות... מתי אדם מאורש לתורה? כשהוא לומד אליבא דהילכתא! "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, - "אוהב הקב"ה שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות".

לכן נלמד מרבותינו, ונלמד אליבא דהילכתא, ויהי רצון שזכותם של כל האדמו"רים ובראשם האדמו"ר הראשון, הגאון רבי זלמן, יעמוד לכל עם ישראל, לחסידים ולכולנו, שנזכה לבריאות איתנה ונהורא מעליא, ונזכה לגאולה שלימה ולתחיית המתים בקרוב, ולביאת משיח צדקינו במהרה בימינו, אמן ואמן.